

УДК 801.733

Фаріда Тихомірова

**ЛЮДИНА VS ПРИРОДА: ЕКОЛОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ
ТВОРІВ ЛІТЕРАТУРИ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ**

Стаття присвячена дослідженню бінарної опозиції «Людина – природа» у творах літератури ХХ століття, зокрема у фесрії Моріса Метерлінка «Синій птах» та драмі Лесі Українки «Лісова пісня». За допомогою мистецтва – поезії, живопису, драми необхідно розробляти рецепцію дикої природи як чудесної реальності і священного простору. Вирішення герменевтичного протиставлення розуміння і знання сприятиме усвідомленню сучасних екологічних реалій.

Ключові слова: екологізм, культура, екологічна культура, дика природа, екологічна інтерпретація, цінність.

Постановка проблеми. Подолання неокантіанської дихотомії наукового знання на природничонаукове та соціогуманітарне стає головною стратегією постнекласичного наукового пізнання та освіти. Гуманізація та гуманітаризація природничих наук покликана позбавити їх від позаморальнісного об'єктивистського погляду на світ. В свою чергу, природничі науки постають певним ключем до розв'язання гуманітарних проблем. На наш погляд, сучасна антропологічна криза має екологічний контекст, людина фрагментарно сприймає природу, не розуміє складності та гармонії світу, спрощує наслідки своїх дій, нехтує ними. Вирішення герменевтичного протиставлення розуміння і знання сприятиме усвідомленню сучасних екологічних реалій. Розуміння вимагає більш широкого кола оцінок порівняно із науковим пізнанням. Потрібно постійно прагнути до того, щоб сприйняття, відчуття та розуміння людством дикої природи, її цінності постійно поширювалось.

Проблема взаємодії мистецтва і дійсності є значущою і актуальною для цілого спектру гуманітарних наук і дисциплін: філософії, культурології, антропології, етики та естетики, історії та літературознавства [1]. Символи, образи і метафори дикої природи у міфології різних народів, релігіях та філософських системах потрібно досліджувати, звертаючи особливу увагу на те, які саме образи (або їх відсутність) впливають на формування сприйняття дикої природи.

Аналіз останніх досліджень. Екологічна проблематика набуває актуальності у природничо-науковому та соціогуманітарному пізнанні. Її представлено розмаїттям напрямків пошуку у наукових працях зарубіжних та вітчизняних дослідників, зокрема В. Борейка, В. Гьосле, Н. Депенчук, Ф. Гіренка, Г. Йонаса, А. Єрмоленка, Ф. Канака, Т. Гардашук,

М. Кисельова, В. Крисаченка, М. Мойсєва, Ю. Одума, В.Р. Поттера, А. Печчеї, Л. Сидоренко, М. Реймерса, М. Хилька, О. Яницького та інших.

У колективній монографії «Концептуальні виміри екологічної свідомості» українські дослідники визначають також сучасну екологію як «ментальне середовище, в якому поєднуються дослідницькі, ідеологічні, філософсько-світоглядні та конкретно-організаційні засади управління зовнішніми ресурсами, моніторингу стану довкілля, визначення та підтримки належного рівня екологічної безпеки тощо» [7, с. 78]. Введене ними поняття «екологізм» дозволяє уникнути неадекватного вживання поняття «екологія» у соціальному дискурсі. На думку української дослідниці Т. Гардашук, екологізм не задовольняється суто науковим дослідженням стану довкілля, а входить до усіх сфер суспільно-політичної діяльності, розглядає і аналізує широкий спектр питань, пов'язаних з кризовою екологічною ситуацією, визначає програму та практичні дії громадськості у вирішенні світоглядних орієнтирів, політичних засад у сучасному соціумі. Натомість, екологізм наполягає на визнанні самооцінки природи, а отже – на необхідності переосмислення взаємовідносин «людина – природа» та радикальних змін у ставленні людини до неї [5].

Отже, поняття «екологія» вживається у двох значеннях: традиційному (як галузь біології) і в його сучасній інтерпретації (міждисциплінарні дослідження, пов'язані з довкіллям, суспільно-політичні, організаційно-управлінські, технологічні, економічні тощо). Соціальна екологія є однією з інтегративних наук нового типу, що потребує методології «живого знання», доповнення орієнтації на об'єктивну істину врахуванням загальнолюдських цінностей та гуманітарних аспектів. У зв'язку з цим актуалізується проблема чуттєво-інстинктивних способів орієнтації у світі, яскраві приклади якої нам дає література.

Український дослідник В. Борейко, аналізуючи різні релігійні погляди (насамперед язичницьких і східних релігій), праці представників європейської ліберально-демократичної традиції (Ж.-Ж. Руссо, І. Канта, Дж. Локка), сучасної англо-американської екофілософської думки (А. Гора, Р. У. Емерсона, Г. Йонаса, К. М. Маєр-Абіха, Р. Неша, П. Сінгера, Г. Торо, Л. Уайт, Е. Фромма та інших), дійшов висновку щодо розуміння дикої природи як Абсолютно Іншого, як особливого незалежної держави, що володіє правами на свободу і існування [3; 4; 12].

Дика природа – це символ, ідеал, модельна схема, що має незалежну від людини цінність. Значущою характеристикою дикої природи була відсутність у ній прямої корисності. Саме дика природа пробуджує індивідуальне сприйняття і перетворює його в певний духовний досвід,

в метафізичне розуміння мира. Ідея дикої природи вчить покорності, співчуттю. Вона означає якусь символічну «несхожість», а не абсолютну форму. Вона жива поза людиною, але в саду або на спустошених землях – мертва. На жаль, історично у традиційній західній культурі дуже мало моделей і традицій, які на відміну від східної традиції обожнювання дикої природи, цінують дикі місцевості або стверджують, що природна дикість може позитивно впливати на людей. Сучасна ідея дикої природи виникла завдяки об'єднанню принципів екології, гуманітарних знань і загальнолюдських, ідеальних цінностей. Вона відновлює давні уявлення про священність ділянок дикої природи, розширює рамки демократії до захисту моральних прав, свободи, автономії та незалежності дикої природи та всіх видів живих істот [4].

Метою статті є дослідження бінарної опозиції «Людина – природа» у творах літератури ХХ століття, зокрема у феєрії Моріса Метерлінка «Синій птах» та драмі Лесі Українки «Лісова пісня».

У європейській літературі кінця ХІХ–початку ХХ століття, одним з провідних напрямків був символізм, проіннятий містицизмом, прагненням осягти вищі цінності за допомогою символів, іносказань, узагальнень.. Невід'ємною частиною театру епохи модерну, особливо театру символізму, була поетика пророцтв. Символісти вважали мистецтво особливою магічною силою, здатною оновити життя, а художній твір пропонували розуміти як сукупність висловленого, але зашифрованого.

На хвилі особливого інтересу до нового напрямку європейського мистецтва були створені п'єси бельгійського письменника Моріса Метерлінка. Філософська п'єса-феєрія «Синій птах» була написана Морісом Метерлінком у 1908 році. У традиційній інтерпретації літературознавців цей твір – про вічне бажання знайти щастя, пізнати ідеал. Персонажі феєрії втілюють різні аспекти, різні часові площини, різні цінності людського життя, людську пам'ять і уявлення про майбутнє [11].

На наш погляд, актуалізується інша, екологічна інтерпретація деяких літературних творів того часу. Наприкінці ХІХ–початку ХХ століття, коли індустріальна цивілізація стрімко змінювала світ, митці у своїх творах доволі часто висловлювали ідею прагнення до розумної влади людини над природою. Митці нібито застерігаючи, окреслювали проблеми, з якими людство зіткнулося пізніше, розглядали природу як місце зустрічі людини з Богом, джерело гармонії.

Не випадково головні герої Метерлінка – діти, які ще не втратили здатності розуміти природу, спілкуватися із тваринами, птахами, водою,

вогнем та іншими силами та дарами природи, у супроводі Душі Свєтла. Саме Синій птах принесе здоров'я і щастя хворій дівчинці,

онуці феї Берілюне, яка сама не може покинути горщика із супом. Нещасні люди, поневолені дріб'язковими турботами, не почувають себе їхніми рабами. Дорослі, зайняті «хлібом насущним», відірвалися від природи, розплата за це – важка хвороба дитини.

Традиційною є інтерпретація Синього птаха як символу щастя і непізнаних таємниць життя, до яких завжди прагне людство [11]. Але було б надто банально і просто тлумачити символ Синього птаха лише як скромне щастя родинного вогнища. Синій птах, на наш погляд, – це не тільки символ щастя, це символ дикої природи. Спробуємо це довести, аналізуючи текст Метерлінка.

В Царстві Ночі, за зачиненими дверима печер ховалися таємниці. Тільгіль просить Ніч віддати йому ключі від дверей, де сховані духи темряви, примари, хвороби, війни, жахи, а також аромати, вогники, згаслі зірки, світлячки і солов'иний спів, які супроводжують людину все її життя. Ніч не хоче давати ключів, але Тільгіль нагадує що вона не має права відмовляти Людині. Ніч змушена погодитися. Тільгіль отримує ключі й по черзі одчиняє двері. Ніч попереджує, що люди давно вже нічого не бояться, тому мешканці її королівства «хворі». Людству загрожують війни: «Ніколи вони не були такими жахливими, як тепер» [8]. На нашу думку, цими словами Метерлінк застерігає людство від насильства і жорстокості. Пізніше видатний український науковець Володимир Вернадський визначить відмову від воєн як найважливішу умову переходу людства до ноосфери.

Саме тут Тільгіль і Мігіль побачили синіх птахів, яких було дуже багато, вони кинулися їх ловити, але, коли діти вийшли з Палацу Ночі з птахами в руках, пернаті померли: не витримали денного світла. У чарівному Лісі, серед Духів Дерев, де діти продовжують пошуки, оживає все: дерева, трави, тварини. Але тут на них чекала смертельна небезпека, справжній наступ Дерев і Тварин. Природа нібито хоче покарати людину, яка завжди шкодила їй. Про це свідчить діалог дерев. Силу Людини, її перевагу над іншими силами природи підтвердили слова Духа Дуба: «Ви боїтеся Людини ... Навіть безпорадні, беззахисні діти викликають у вас незрозумілий страх, що саме і робить нас усіх рабами Людини!... Подібна нагода нам більше не випаде, і ось я, старий, німецький, що весь тремчу, сліпий, один піду на споконвічного ворога! Де він?» [8].

Тільгіль важко було зрозуміти, що природа так вороже була налаштована проти них: «я не уявляв собі, що вони такі люті!» На жаль, діти не розуміли, чому Душі Дерев і Тварин вступили в змову проти них. Дійсно, довгий час дика природа представлялася європейцям місцем

недоліків, лиха, глибоких страждань і смертельних небезпек, панувала ідея підкорення природи для блага людини.

Денне світло рятує дітей, поряд із нею відданий охоронець – вірний Пес. Він виголошує: «Людина – це все! Потрібно її слухати і виконувати всі її бажання. У цьому вся Істина... Я визнаю тільки її!.. Слава Людині! Жити і загинути заради Людини! Людина – це божество! Я люблю Людину, ось і все!» Коли діти прокидаються (повертаються додому), чудові перетворення закінчуються. Тільгіль гірко підсумовує: «У мене немає Синього птаха. Птах із Країни Спогадів почорнів, птах із Царства Майбутнього став червоним, птахи з Палацу Ночі померли, а в лісі я не зумів спіймати птаха. Хто ж винен, що вони то змінюють забарвлення, то гинуть, то відлітають?» [8].

Тільгіль знайшов Синього Птаха, але не в казці, а у себе в кімнаті: це горлиця, яка жила в клітці. Подарована горлиця принесла радість хворій дівчинці лише на мить, бо вирвалася з рук і вилетіла. На що Душа Світла відповідає: «Ми зробили все, що від нас залежало... Синій птах, очевидно, або не існує зовсім, або змінює забарвлення, як тільки потрапляє у клітку» [8]. Цей незвичайний твір закінчується обіцянкою знайти і спіймати Синього птаха.

Проблема роз'єднання природи та людини, де природа інтерпретована як символ первісного й органічного життя, а людина – символ життя як системи цінностей соціуму, умовностей, моральних норм, займала одне з центральних місць у творчості не лише західноєвропейських, а також українських письменників кінця XIX–початку XX століття.

До жанру феєрії зверталася також Леся Українка, яка володіла європейськими мовами, вимагливо ставилася до перекладацької діяльності та була добре обізнана з творчістю М. Метерлінка. Відомо, що поетеса цікавилася європейським символізмом, наприклад, високо цінувала та перекладала твори Метерлінка. Поза сумнівом, це допомагало їй розібратися у своїх світовідчуттях, знайти для них форму, тому не дивно, що в творах багато спільного. Обидва автори вибрали для своїх п'єс жанр драми-феєрії, що дало можливість обом драматургам використати фольклорні образи-символи, перетворення, порівняти світ Природи та світ Людини, передати своє світовідчуття та світорозуміння.

Творча спадщина Лесі Українки в найрізноманітніших аспектах була об'єктом наукових досліджень багатьох літературознавців протягом більш, ніж століття. Проаналізувавши дослідження творчого доробку Лесі Українки в чисельних працях літературознавців, можемо констатувати, що проблема «людина – природа» в творчості письменниці розглядалася побіжно, часто одноаспектно, переважно в драмі-феєрії

«Лісова пісня». Проте, Леся Українка звертається до проблеми «природа – людина» з самого початку своєї літературної діяльності. У її ранніх творах – «Подорож до моря», «Кримські спогади», «Кримські відгуки», «Ритми», «З подорожньої книжечки» зображуються поетичні пейзажі, консонансні або дисонансні до внутрішнього світу ліричного героя [6]. Відчуття єдності й суперечності у взаєминах людини та природи породжувало в уяві Лесі Українки безліч образних асоціацій, втілювалось у художні твори, сповнені хвилюючої емоційності. Особливості художнього бачення світу поетеси визначаються своєрідністю сприйняття нею взаємин природи й людини.

Філософська концепція останнього шедевр Лесі Українки – феєрії «Лісова пісня» (1911) – не вичерпується ні протиставленням людини та природи, людини суспільної та людини природної. На наш погляд, природа в творчості Лесі Українки розглядається не тільки як навколишнє середовище, виходячи з її розуміння у новоєвропейській філософії як всього сущого, а стоїть ближче до її потрактування в давньогрецькій філософії: природа як «фюзіс», внутрішня характеристика, сутність окремої речі, явища, істоти як такої, у даному випадку – природа людини. У рецепції Лесею Українкою природи як всього сущого наявні відлуння таких натурфілософських концепцій про всезагальну одухотвореність універсуму, як гілозоїзм та пантеїзм. Поетеса бачила природу в її цілісності та багатоманітності форм і виявів, наділяла душею, здатністю відчувати.

Подаючи природу як всезагальний одухотворений Універсум, поетеса наділяла її здатністю відчувати й мислити. Феноменом природи вимірювала Леся Українка і ряд проблем функціонування особистості. Поступово феномен природи еволюціонує, природа персоніфікується, стає одним із персонажів твору, виражаючи певні драматичні колізії.

У «Лісовій пісні» дивовижним чином поєднуються антропоморфні міфологічні істоти (Мавка, Водяник, Лісовик, Перелесник) із персонажами-людьми (Лукаш, Лукашева мати, дядько Лев, Килина). Мистецтво композиції драми-феєрії полягає у тонкому переплетінні цих двох світів, що висуває з одного боку, надання людським почуттям і поведінці природного характеру, і з другого – олюднення природи. Якщо у Метерлінка діти потрапляють у світ природи, він розкриває характери, почуття природних явищ, тварин та рослин; використовує прийом олюднення, то у «Лісовій пісні» – навпаки, героїня з іншого світу намагається зрозуміти людське життя, ніби природа в образі Мавки зіткнулася із світом людей. Неможливо не помітити подібність ремарок у М. Метерлінка та Лесі Українки.

Перетворення героїв «Лісової пісні» багато в чому подібні до того, що відбувається на сторінках «Синього птаха» Метерлінка. Образи обох феєрій охоплюють різномірні фольклорні пласти: космогонічні, демонологічні, казкові, сприймаються як архетипи народного світогляду, як частина європейської та національної культури, що сплітає реальне і фантастичне, вживлює символічне в буття. Автори створили образи двох протилежних світів – світу Природи, де панують краса, свобода, справедливість, та світу цивілізації, матеріального, позбавленого духовності.

Образ міфічної Мавки літературознавці інтерпретують переважно як гострий конфлікт філософського плану – невідповідність високого покликання людини принизливим, невідповідним умовам її повсякденного життя, або як символ ідеальної, гармонійної людини, яка узгоджує свої потреби із законами природи, пізнає світ через своє «я», живе любов'ю до людини і здатна на самопожертву в ім'я людини, вона має «в серці те, що не вмирає». Але на наш погляд, «Лісова пісня» Лесі Українки – це не тільки чудова казка про любов і зраду. Рідну природу поетеса відчувала дуже глибоко. Волинь вона любила палко, говорила, що в неї навіть «лісова душа». Природа постає в творчості письменниці, особливо драматичною, об'єктивною формою людського буття й мислення, характеристикою реальності світу.

На наш погляд, Мавка – це втілення краси, вразливості та беззахисності природи. За українськими повір'ями, лісові істоти, мавки (нявки) ставились о людей ворожо. У Лесі Українки Мавка схожа на дитину, вона є втіленням доброго, гарного, світлого, омріяного щастя, Мавка вважає себе донькою Лісовика та верби, вона живе для людей, і в цьому її краса. Вона наповнює красою життя, але змушена виборювати своє місце серед людей. На лоні весняної природи, молодий, чистий душею хлопець Лукаш зустрівся з лісовою дівчиною Мавкою, яка зачарувалася звуками Лукашевої сопілки. Лісовик попереджає Мавку: «Не задивляйся ти на хлопців людських. Се лісовим дівчатам небезпечно...» [9]. На його думку, «серед людей немає волі: всю силу лісову і водяну, гірську й повітряну приваб до себе, але минай людські стежки, дитино, бо там не ходить воля, – там жура тягар свій носить. Обминай їх, доню: раз тільки ступиш – і пропала воля!» [9].

Дійсно, у світі людей – інші цінності. Лукашева мати, бажаючи своєму синові щастя, поділяла загальноприйнятну думку про власність як єдине щастя. Ця ж біда спіткала й Килину. Залишившись вдовою з двома дітьми, вона піклувалася перш за все про те, як їх нагодувати, одягти, як проторувати їм шлях до забезпеченого життя. І в гонитві за найнеобхіднішим для існування дітей вона втратила зв'язок з природою

та свої духовні скарби. Надприродна істота Куць розповідає, що у сім'ї Лукаша порядкують злидні: «От сі баби зовсім не вміють жити як слід із нами,– цапа продали, зрубали дуба. Зрушили умову» [9].

Лукаш, який на початку феєрії неухильно вів пошук сенсу життя до прекрасного, теж починає відчувати на собі цей вплив, відходить від того, що заповів йому дядько Лев – уважно ставитися до лісових мешканців. Лукаш за зраду любові, найчистіших своїх почуттів, що виявились у стосунках з Мавкою, тяжко покараний. Лісовик перетворив його на вовкулаку. Але це були лише зовнішні зміни, бо в душі Лукаш вже давно змінився. Леся Українка ніби попереджає, що той, хто зрікся зв'язку з природою. втратив любов до неї, згасив у собі порив до прекрасного, той перестав бути людиною. Розв'язка твору є трагічною: Лукашева мати і Килина зі своїми дітьми в злиднях повертаються до села. Юнак гине, він замерзає. Мавка, намагаючись врятувати Лукаша, теж загинула.

Отже, образ Мавки отримує додаткову філософську інтерпретацію: природа є необхідною частиною людського буття, відмова від якої загрожує духовною та фізичною загибеллю. Мавка прекрасна навіть коли її ображають, навіть коли, переможена на якусь мить вона іде в царство Марища. Адже і там, виснажена світлим коханням, дівчина не кориться лихові. Вона пробачає Лукашеві втрачене щастя, зраду «цвіту» її душі.

В обох творах Природа карає Людину за її споживацьке ставлення до неї. Лукаш, зрадивши Мавку, став вовкулаком (у казках чаклуни перетворювали на вовкулаків людей, що мали гріх). Але любов Мавки знову повернула Лукаша до життя, вона знайшла «те слово чарівне, що й озвірілих в люди повертає» [9]. А Мавка, заклята Килиною, перетворюється на вербу. На наш погляд, Леся Українка таким чином символічно нагадує про двоїстість людини - належність її до світу Природи та соціуму. Символічним також є пожежа і фіналі «Лісової пісні». Вогонь очищення палить усе дрібне, брудне, нікчемне, він очищає людину, звільнює її від пуг буденщини, дрібновласницької облуди. Цей образ, на наш погляд, слід розуміти також як застереження та заповіт для людей ХХІ століття. Крізь страждання, крізь усвідомлення своєї недосконалості людина пізнає сенс свого буття. Вона повинна стати мудрою, або, загубивши природу загине.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Концепт природи розкривається в творчості Лесі Українки не лише як органічний і неорганічний світ, природне довкілля, а й як природа людської особистості, сукупність її психічних та фізичних особливостей, природжені здібності та нахили людини, її іманентна та фемінно-маскулінна природа тощо. Введення творів Лесі Українки в аспект окресленої проблематики в українській та

загальноєвропейський контекст виявляє типологічну близькість творів Лесі Українки та Мориса Метерлінка на сюжетному, ідейно-тематичному, художньо-образному рівнях, спорідненість у принципах художнього мислення та водночас свідчить про неповторність та оригінальність художніх творів, своєрідне потрактування в них проблеми «природа – людина» в межах модерністських типів художнього мислення авторів.

Минають століття і накази митців наповнюються новим сенсом. У «Лісовій пісні» Леся Українка наголошує, що люди і природа живуть одним життям. «Ні, ти сам для мене світ, миліший, кращий, ніж той, що досі знала я, а й той покращав, відколи ми поєднались», – каже Мавка Лукашеві. Перешкоди та бар'єри, що сковують людське щастя, вічний порив до прекрасного – це відчуження від природи. М. Метерлінк наголошує: «в кожному будинку, де живуть з відкритими очима, всі дні тижня – немов неділі», треба лише уважніше придивитися, «розкрити очі до найпотаємніших глибин душі» [8].

На наш погляд, Моріс Метерлінк та Леся Українка метафорічно висловили глибоку та важливу для нас ідею – дика природа має свою внутрішню цінність, свої інтереси та гідність, свою мету і моральні права на існування і свободу. Існування дикої природи добре саме по собі, а знищення або контроль над нею є неправильним за своєю суттю. Вона загадкова, дика, вільна і божественна, дику природу можна вважати святилищем автентичності та оригінальної, притулком чистоти та моральності, вона є спасінням для майбутніх поколінь.

Будь-який художній твір є відкритою естетичною системою, він знаходить продовження в індивідуальній інтерпретації читача. За допомогою мистецтва – поезії, живопису, драми і ритуалу, а також релігії потрібно розробляти рецепцію дикої природи як чудесної реальності і священного простору. Американські природоохоронці Ф. Сміт та Р. Уотсон наголошують, що ділянками вільної природи можуть бути місця, де людина отримує «досвід дикої природи», що складається з почуття естетичного захоплення, впевненості в собі і віддаленості від звичайної діяльності та витворів людини. Так, у Фінляндії діє група «Люди мистецтва на захист прадавніх лісів», у США – «Релігійні кампанії на захист лісів» [2].

Сучасна ідея дикої природи пропонує розглядати вільну природу як зовсім інше, відмінне від людського існування буття, которое ми повинні цінувати прежде всего за її неповторність, суб'єкт, з яким слід домовлятися, проголошує принцип рівних прав на існування дикої природи і людської цивілізації [10]. За цією ідеєю – велике майбутнє, тому що її можливо інтерпретувати як певний аналог забезпечення демократичним суспільством рівного існування фізично сильних та слабких індивідів.

На наш погляд, людство повинне знов відкрити для себе міфологічні, казкові, поетичні виміри дикої природи, а також навчитися поважати її свободу, незалежність, права, гідність і автономію. Це сприятиме ефективному використанню цих образів для мотивації громадськості до природоохоронної діяльності.

Список використаної літератури

1. Білоус П. Інтерпретація літературного твору.– Житомир: ЖДУ, 2012.– 140с.
2. Борейко В. Е. Дикая природа – любите или не приближайтесь. Охрана природы как культурное делание и религиозный опыт // Новый мир.– 2002.– №7.– С. 145–166.
3. Борейко В. Е. Екологічна етика: навч. посіб.– К.: Фітосоціоцентр, 2004.– 116 с.
4. Борейко В. Е. Современная идея дикой природы.– К.: КЭКЦ, 2003.– 208 с.
5. Гардашук Т. В. Сучасний екологізм: теоретичні засади та практичні імплікації // Практична філософія.– 2001.– № 1.– С. 147–151.
6. Іваненко І. Природа як засіб конструювання конфлікту в драмі-феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки // Слобожанщина.– 2002.– № 22.– С.136–145.
7. Концептуальні виміри екологічної свідомості: монографія / [Кисельов М. М., Деркач В. Л., Толстоухов А. В. та ін.]– К.: Парапан, 2003.– 312 с.
8. Метерлінк М. Синій птах: казка / переказав з фр. Л. Яхнін ; пер. з рос. Ю. Надзбручанець ; худож. І. Бодрова.– К. : Махаон-Україна, 2006.– 95 с.
9. Українка Л. Лісова пісня // Українка Л. // Твори.– К., 2000.– С. 375–471.
10. Стоун К. Должны ли деревья иметь права? // Гуманитарный экологический журнал.– Т. 3.– Вып. 1.– 2001.– С. 58.
11. Чистяк Д. Блакитний птах світової літератури // Всесвіт.– К., 2008.– № 1–2.– С. 172–174.
12. Уайт Л. Исторические корни нашего экологического кризиса / пер. Л. И. Василенко // Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности : пер. с англ. и фр. / сост. Л. И. Василенко, В. Е. Ермолаева, введ. ст. Ю. А. Шрейдера; [ред. В. М. Леонтьев].–М.,1990.– С. 188–202.
13. Яус Г.-Р. Досвід естетичного сприйняття і літературна герменевтика.– К.: Основи, 2011.– 624 с.

Фаріда Тихомірова

ЧЕЛОВЕК VS ПРИРОДА: ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ЛИТЕРАТУРЫ НАЧАЛА XX ВЕКА

Статья посвящена исследованию бинарной оппозиции «Человек – природа» в произведениях литературы XX века, в частности, в феерии Мориса Метерлинка «Синяя птица» и драме Леси Украинки «Лесная песня». С помощью искусства – поэзии, живописи, драмы необходимо

разрабатывать рецепцию дикой природы как чудесной реальности и священного пространства. Решение герменевтического противопоставления понимания и знания будет способствовать осознанию экологических реалий.

Ключевые слова: *экологизм, культура, экологическая культура, дикая природа, экологическая интерпретация, ценность.*

Farida Tykhomirova

MAN VS NATURE: ENVIRONMENTAL INTERPRETATION WORKS OF LITERATURE OF XX CENTURY

The article investigates the binary opposition of «Man - nature» in the literary works of the twentieth century, particularly in the extravaganza Maurice Maeterlinck «The Blue Bird» and the drama of Lesya Ukrainka «Forest Song». With the help of art - poetry, painting, drama, reception must be developed as a wildlife wonderful reality and the sacred space. The decision of the opposition hermeneutic understanding and knowledge will contribute to the realization of environmental realities. Maurice Maeterlinck and Lesya Ukrainka expressed profound and important idea for us - wild nature has its own intrinsic value, its interests and dignity, its purpose and moral right to existence and freedom. The existence of wildlife good in itself, and the destruction or control of it is wrong in nature. It is mysterious, wild, free and divine, wildlife sanctuary can be considered the original and authenticity, a haven of purity and morality, it is a salvation for future generations. Any piece of art is open aesthetic system, it is continued in the individual interpretation of the reader. Through art - poetry, art, drama and ritual and religion should be developed as a reception wild nature is wonderful reality and sacred space.

Keywords; *ecologism, culture, ecological culture, wildlife, environmental interpretation, value.*

References.

1. Bilous P. (2012) Interpretatsiia literaturnoho tvoruu [Interpretation of literary works], *Zhytomyr, ZhDU*, 140 p.
2. Boreyko V. E. (2002) *Dikaya priroda – lyubite ili ne priblizhaytes’*. Okhrana prirody kak kul’turnoe delanie i religioznyy opyt [Wild nature-like or do not approach. The Nature Conservancy doing as a cultural and religious experience], *Novyy mir*, №7, pp. 145-166.
3. Boreyko V. E. (2004) *Ekolohichna etyka : navch. posib* [Environmental Ethics: teach. guidances], K. , Fitosotsiotsentr, 116 p.
4. Boreyko V. E. (2003) *Sovremennaya ideya dikoy prirody* [The modern idea of wildlife], K., KEKTS, 208 p.

5. Hardashchuk T. V. (2001) Suchasnyi ekolohizm: teoretychni zasady ta praktychni implikatsii [Modern environmentalism: the theoretical foundations and practical implications], *Praktychna filosofii*, № 1, pp. 147-151.
6. Ivanenko I. (2002) Pryroda yak zasib konstruiuvannia konfliktu v dramifeierii «Lisova pisnia» Lesi Ukrainky [Nature as a means of constructing the conflict in Lesya Ukrainka's fiierie «Forest Song»], *Slobozhanshchyna*, № 22, pp. 136–145.
7. Kontseptualni vymiry ekolohichnoi svidomosti: monohrafiia (2003) [Conceptual dimensions of environmental awareness: Monograms] / [Kyselov M. M., Derkach V. L., Tolstoukhov A. V. ta in.], *K.*, Vyd-vo „Parapan”, 312 p.
8. Meterlink M. (2006) Synii ptakh: kazka [The Blue Bird: Tale] / *perekazav z fr. L. Yakhnin ; per. z ros. Iu. Nadzbruchanets ; khudozh. I. Bodrova. K.*, Makhaon-Ukraina, 95 p.
9. Stoun K. (2001) Dolzhny li derev'ya imet' prava?[Should trees have rights?], *Gumanitarnyy ekologicheskyy zhurnal*, t. 3, vyp. 1, p. 58.
10. Uayt L. (1990) Istoricheskie korni nashego ekologicheskogo krizisa [Historical Roots of our Ecological Crisis] / *per. L.I. Vasilenko, Global'nye problemy i obshchechelovecheskie tsennosti: per. s angl. i fr. / sost. L. I. Vasilenko, V.E.Ermolaeva, vvod. st. Yu. A. Shreydera; [red. V.M.Leont'yev]*, Moscow, pp. 188–202.
11. Ukrainka L. (2000) Lisova pisnia [Forest Song], *Ukrainka L. Tvory*, K., pp. 375–471.
12. Chystiak D. (2008) Blakytyni ptakh svitovoi literatury [The Blue Bird of World Literature], *Vsesvit*, № 1–2, pp. 172–174.
13. Iaus H.-R. (2011) Dosvid estetichnoho spryiniattia i literaturna hermenvytyka [The experience of aesthetic perception and literary hermeneutics], *K.*, Osnovy, 624 p.